

Nr 635

Av fru Kristensson m. fl., om avdrag vid beskattningen för återbetalade studiemedel.

(Lika lydande med motion nr 537 i Första kammaren)

Den av 1964 års riksdag beslutade reformen av det studiesociala systemet innebär, att kostnaderna för postgymnasiala studier i framtiden skall bestridas med studiemedel, för vilkas huvuddel återbetalningsskyldighet föreligger. Av de 7 420 kr., som utgör nu gällande normalbelopp för studiemedel, skall sålunda 5 670 kr. återbetalas. Eftersom återbetalningen skall göras i konstant penningvärde, kommer med nu rådande penningvärdeutveckling det nominella beloppet att bli avsevärt större.

I proposition 138/1964, som innehöll förslagen till reformer på det studiesociala området, uttalade departementschefen, att frågan huruvida återbetalningar av studiemedel skall vara avdragsgilla vid beskattningen borde behandlas i samband med utformningen av det framtida skattesystemet. Vid riksdagsbehandlingen sade sig särskilda utskottet dela denna departementschefens uppfattning. De nu sittande utredningar, som sysslar med skattesystemets framtida utformning, har emellertid ej till uppgift att beakta frågan om avdragsrätt för studiemedelsavgifter.

Enligt vår mening är denna fråga så väl utredd, att den inte ytterligare behöver penetreras. Frågan om studiekostnadernas skattemässiga behandling har varit föremål för en livlig diskussion under hela efterkrigstiden. Därvid har åsikterna brutit sig kring problemet om en dylik avdragsrätt är förenlig med den principiella och tekniska utformningen av det svenska skattesystemet. För vår del anser vi såsom nedan närmare utvecklas att en avdragsrätt väl låter sig infogas i skattesystemet. Därtill kommer att en avdragsrätt för studiemedelsavgifter skulle bidra till en större likformighet i beskattningen.

Det progressiva skattesystemet tar endast i mycket begränsad utsträckning hänsyn till ojämnheter i inkomstnivån mellan olika beskattningsår. En person, vilkens inkomst är tämligen jämnt fördelad över ett relativt stort antal år, befinner sig i en mera gynnsam situation än en person med dels färre yrkesverksamma år, dels ojämnt fördelade inkomster mellan åren. Denna fråga är naturligtvis av särskild betydelse för individer med lång utbildning, eftersom deras yrkesverksamma tid med nödvändighet blir kort och eftersom skillnaden mellan begynnelselönen och slutlönen ofta är stor.

Genom skattesystemets konstruktion drabbas de av en »överbeskattning» på ända upp till 25 % jämfört med vad de skulle haft att erlägga, om deras totala inkomst varit jämnt fördelad på ett större antal år.

Allmänna skatteberedningen uppmärksammade denna fråga i sitt betänkande »Nytt skattesystem» (SOU 1964: 25), där man fastslog, att det progressiva skattesystemet, som utgår från beskattningsårets slutenhet, missgynnar personer med lång utbildning. Detta förhållande förtjänar att beaktas, när man bedömer utbildningskostnadernas behandling i skattehänseende.

Studietidens längd påverkar sålunda antalet yrkesverksamma år och därmed det antal ortsavdrag en individ kan utnyttja under sin livstid. Ortsavdragen är ett uttryck för tanken, att de elementära levnadskostnaderna bör vara befriade från skatt. För den som uppburit studiemedel kommer emellertid de elementära levnadskostnaderna under de inkomstlösa studieåren att beskattas i samband med att studiemedelsavgifterna erlägges, om inte avdragsrätt för dessa avgifter införes. Avdrag för studiemedelsavgifter kan alltså delvis ses som ett uppskjutet ortsavdrag.

Man jämför stundom kostnader för en lång utbildning med en rörelseidkares investeringskostnader och konstaterar, att rörelseidkaren kan göra skatteavdrag för avskrivningarna på investeringsobjekten, medan den som investerar i sin egen utbildning inte har motsvarande möjlighet. Likheten mellan de båda fallen är emellertid påtaglig. En investering i utbildning sjunker naturligtvis i värde efter hand för att vid individens död helt gå förlorad. Den nuvarande skattelagstiftningen missgynnar otvivelaktigt investeringar i utbildning jämfört med investeringar i realkapital, vilket självfallet skapar en inoptimal inriktning av den samlade investeringsverksamheten i samhället. Avdragsrätt för studiekostnader skulle innebära en förbättring i detta avseende.

Man kan emellertid också anlägga en allmän omkostnadsaspekt på hit hörande problem. Studiekostnaderna består dels av levnadskostnader, dels av direkta studiekostnader för exempelvis kursböcker, studiematerial, excursioner och avgifter. Dessa kostnader är en förutsättning för individens framtida inkomst och kan utan tvekan räknas in under den nuvarande skattelagstiftningens omkostnadsbegrepp. Även levnadskostnaderna under studietiden kan sägas utgöra en förutsättning för den framtida inkomsten, men i princip är sådana kostnader ej avdragsgilla i svensk skattelagstiftning. Emellertid har man rätt att göra avdrag för vissa typer av levnadskostnader. Ortsavdragen representerar som tidigare nämnts de elementära levnadskostnaderna, och dessutom beviljas avdrag för förhöjda levnadskostnader i samband med intäkternas förvärvande. Därtill kommer, att levnadskostnader upp till ett skattefritt existensminimum och levnadskostnader som täcks av stipendium under vissa betingelser är skattefria. Det kan då anses motiverat, att även levnadskostnadernas andel av de totala studiekost-

naderna skall betraktas som omkostnader, vilka inte skall beskattas utan vara avdragsgilla.

Det finns således många skäl för en avdragsrätt för studiekostnader. Sammanfattningsvis kan konstateras, att skattekraften, eftersom den mäts i beskattningsbar årsinkomst, inte är lika stor hos personer med lång utbildning som hos personer med samma inkomst men utan motsvarande utbildningskostnader. Särskilt motiverad är avdragsrätten för studiekostnader i ett skattesystem, som tillåter vissa inkomsttagare att göra schablonavdrag för utgifter de inte har haft och som tillgodoser rörelseidkares behov av uppjuktning av principen om beskattningsårets slutenhet.

Studiemedelsreformen har medfört, att det blivit lätt att åstadkomma en skattetekniskt tillfredsställande konstruktion av avdragsrätten. Avdrag kan yrkas och beviljas för de under beskattningsåret faktiskt erlagda studiemedelsavgifterna. Visserligen kan då inte avdrag göras för studiekostnader, som bestritts på annat sätt än genom studiemedel. Men om studierna finansierats genom förvärvsarbete under studietiden har vid beskattningen av därifrån härrörande inkomster ortsavdrag och vissa schablonavdrag redan åtnjutits. Den del av studiekostnaderna som täckts med studiebidrag eller andra ständiemedel bör naturligtvis inte konstituera någon avdragsrätt. Då återstår endast två ytterligare finansieringssätt: med hjälp av eget kapital och genom bidrag från en person, som själv saknar möjlighet att göra avdrag för bidraget. Det senare problemet bör enligt vår mening lösas genom införande av en avdragsrätt för periodiskt understöd, även när stödet utgår för en annan persons utbildning. Att bestrida studiekostnader med eget kapital blir allt mindre vanligt, varför man tills vidare torde kunna bortse från det finansieringssättet.

I samband med studiemedelsreformen avskaffades den tidigare existerande rätten, att vid studiernas slut få skriva av 25 % av studieskulden. Avskrivningsrätten hade en gång införts i stället för en planerad avdragsrätt för amorteringar på studielån. Det hade därför varit naturligt, att man vid den provisoriska avskrivningsrättens borttagande hade föranstaltat om införandet av en rätt till avdrag för studiemedelsavgifter.

En möjlig förklaring till dröjsmålet kan vara, att man räknade med en frist på ett par år, innan återbetalningen av studiemedel kom i gång. Studiemedel utbetalades första gången våren 1965, och normalt börjar återbetalningen först tredje året efter studiernas slut. Emellertid är det möjligt att göra snabbare återbetalningar än vad som är föreskrivet. En person, som uppbar studiemedel under vårterminen 1965 och då avslutade sina studier, kan senare under året ha påbörjat inbetalningen av studiemedelsavgifter. Det skulle vara stötande för rättskänslan, om denna person genom sin tidiga återbetalning gick miste om en avdragsrätt, som senare kommer att införas. Av det skälet bör avdragsrätten införas skyndsamt, så att den kan beaktas vid 1966 års taxering.

Med stöd av ovanstående hemställer vi,
 att riksdagen måtte besluta om sådana ändringar av skat-
 teförfattningarna, att avdrag för erlagda studiemedelsavgif-
 ter medges vid beskattningen fr. o. m. taxeringsåret 1966,
 samt
 att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig
 lagtext.

Stockholm den 26 januari 1966

Astrid Kristensson

Mac P Hamrin

Bengt Sjönell

i Kalmar